

สืบพงศ์ ธรรมชาติ. “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” นครศรีธรรมราช. ปีที่ 44 ฉบับ
ที่ 1 มกราคม 2557. หน้า 42-46.

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติ
นครศรีธรรมราช

ย้อนรอยอาณาจักรตามพรลิงค์

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช อำมาตย์เอก พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สินธุ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)

รศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ

เรื่องพงศาวดารพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชนี้ข้าพเจ้าได้มาจากเรื่องเมืองนครศรีธรรมราชนานแล้ว ตั้งใจจะตรวจทำคำอธิบายหมายเลขเสียก่อน แล้วจึงจะพิมพ์ แต่ติดกิจการต่างๆ ต้องทิ้งเรีกร้างมาจนบัดนี้ เมื่อนายสฤตดิ เทพหัสดิน ณ อยุธยา ผู้เป็นบุตร มาขอหนังสือซึ่งจะพิมพ์แจกในงานในศพ อำมาตย์เอก พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สินธุ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเคยเป็นผู้ได้ช่วยราชบัณฑิตยสถาน ตรวจรักษาวัตถุโบราณวัตถุสถานมามาก ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรจะหาหนังสือซึ่งเกี่ยวข้องกับเมืองนครศรีธรรมราช ให้ค้นพบหนังสือเรื่องนี้ จึงได้ให้พิมพ์สำหรับแจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สินธุ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เสียก่อน ส่วนการตรวจทำคำอธิบายหมายเลขนั้น ไว้หาโอกาสทำต่อไป และคิดเห็นว่าการที่พิมพ์ครั้งนี้ จะมีประโยชน์ทำให้ผู้อื่นที่เอาใจใส่ในโบราณคดี เมื่อได้อ่านหนังสือฉบับที่พิมพ์ไป จะได้ช่วยตรวจให้เป็นหลายรายด้วยกัน หวังใจว่าถ้าท่านผู้ได้อ่านตรวจเห็นควรจะทำอธิบายหมายเลขอย่างไรจะบอกมาให้ทราบที่ราชบัณฑิตยสถาน

สืบพงศ์ ธรรมชาติ. “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” นครศรีธรรมราช. ปีที่ 44 ฉบับที่ 1 มกราคม 2557. หน้า 42-46.

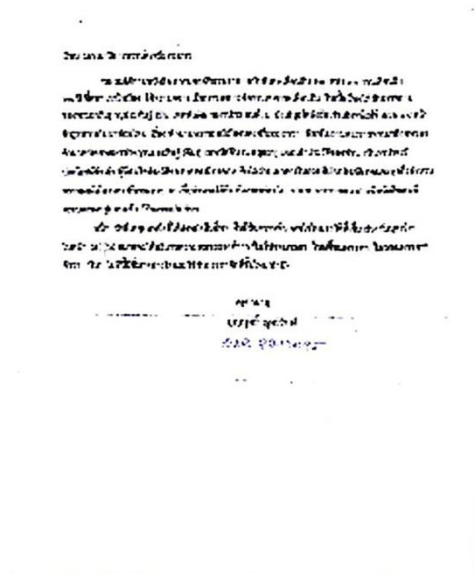
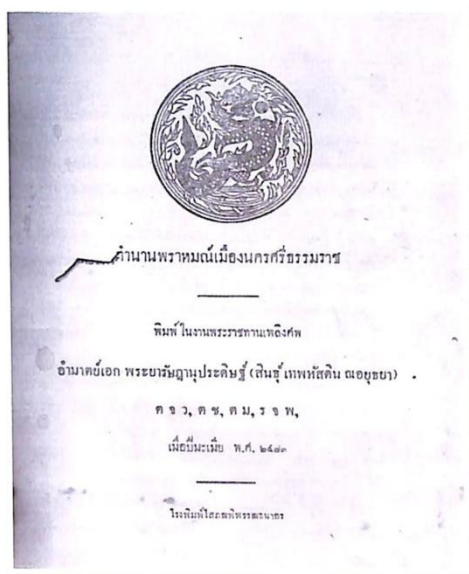
เนื่องในการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้เรียบเรียงประวัติของผู้มรณะส่งมาให้พิมพ์ไว้เป็นที่ระลึกด้วย เจ้าพระยาธรรมศักดิ์ฯ เป็นกรรมการราชบัณฑิตยสภาผู้หนึ่ง และเป็นน้องของผู้มรณะ ย่อมทราบประวัติดี ประวัตินี้จึงไม่มีเหตุที่ควรจะแก้ไขอันใดจึงได้ให้จัดพิมพ์ไว้ต่อคำนำนี้

ราชบัณฑิตยสภาขออนุโมทนาในกุศลบุญราศีที่กษัตริย์นักปราชญ์เจ้าภาพงานศพพระยาวิชญ์ภูวนาประดิษฐ์ได้บำเพ็ญเป็นการกตัญญูคุณเวที ขอผลแห่งกุศลนี้จงสำเร็จวิบากสุขแก่ผู้มรณะสมควรแก่คติอุบัติ เทอญ

ดำรงราชานุภาพ

นายกรัฐมนตรี

วันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

พระยาวิชญ์ภูวนาประดิษฐ์ (สินธุ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นชาวพระนครศรีอยุธยาคนเกิดในสกุลขุนนางเก่า ได้รับการศึกษาในกรุงเทพฯ ในสำนักที่ดีที่สุดในสมัยนั้น คือ โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ ได้สอบไล่ได้จบวิชาของโรงเรียน คือ ประโยค ๒ แล้วได้เรียนภาษาอังกฤษบ้างเล็กน้อยเพียงสอบไล่ได้ชั้น ๑ แล้วก็ถูกส่งแห่งราชการในสมัยนั้นชักโยกไปเข้าเป็นเสมียนดูนักเรียนทั้งหลายเป็นอันมาก แต่เมื่อถึงเวลาที่ราชการส่งออกไปทวงงานหัวเมืองแทนที่พระยาวิชญ์ฯ จะอดอดเหมือนราชการหนุ่มๆ โดยมากในสมัยนั้น พระยาวิชญ์ฯ กลับอาสารับตำแหน่งในหัวเมืองด้วยความเต็มใจ และเขาตาของพระยาวิชญ์ฯ ที่ได้เป็นข้าราชการหัวเมืองจริงคนหนึ่ง เพราะได้ตำแหน่งต่างๆ ล้วนในหัวเมืองตั้งแต่หนุ่มจนแก่ จนตราบเท่าสิ้นชีพในตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

สืบพงศ์ ธรรมชาติ. “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” นครศรีธรรมราช. ปีที่ 44 ฉบับ
ที่ 1 มกราคม 2557. หน้า 42-46.

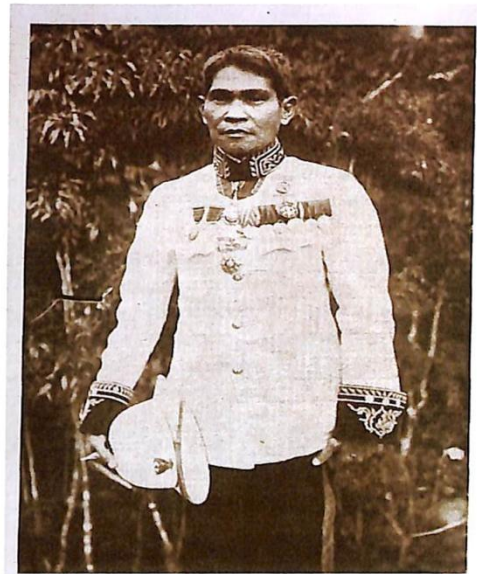
พระยาวิชิตวงศาธิบดี

พระยาวิชิตวงศาธิบดี “นักเลง” โดยกำเนิด
ค่านักเลงในที่นี้หมายความว่าควรจะเข้าใจว่า ความมีใจ
เป็นนักเลงอย่างนักกีฬา, นิสัยใจคอ, กิริยาอาการ, ท่าทาง
ท่วงที ของพระยาวิชิตวงศาธิบดี สมัยเด็กตั้งสมัยตั้งแต่
เด็กๆ มา ใครเล่นอะไร น้อยอย่างก็พระยาวิชิตวงศาธิบดี
จะไม่เล่นด้วย ได้เคยเล่นว่า การเก็บดวงตราไปรษณียากร
เลี้ยงปลา กัด, ปลาเข็ม, ปลาเงินปลาทอง, เตชะกร้อ,
ตีกระป๋อง, กระบอง, แทงบิลเลียด เหล่านี้เคยเล่นมา
ทุกอย่าง การดนตรีพระยาวิชิตวงศาธิบดี ก็เคยดีดจะเข้ได้เก่งพอใช้
เมื่อหนุ่มคนองได้เป็นนักเลงหญิงกับเขาหน่อย เมื่อ
เป็นผู้ใหญ่บรรพบุรุษด้วยสติสัมปชัญญะแล้วทราบสิ้นวาทะ
ได้เป็นนักเลงอารามิกอย่างน่านับถือ

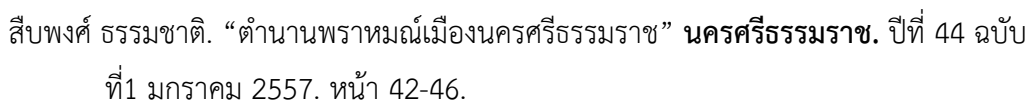
พระยาวิชิตวงศาธิบดี มีความเลื่อมใสในพระศาสนา
เพียงไร พึงเห็นได้จากการที่ให้การตักบาตรที่บ้านทุกวัน
ไปฟังเทศน์ทุกวันพระและชอบชักชวนเพื่อนข้าราชการ
ให้ไปฟังด้วย วันไหนไปไม่ได้ก็ให้จัดดอกไม้ธูปเทียนส่งไป
บูชาพระ การสวดมนต์ไหว้พระในหอพระที่บ้านพระยา
ในหอพระยาวิชิตวงศาธิบดี ปฏิบัติเป็นอาจินทุกเช้าค่ำ ประกอบ
ด้วยกุณฑลสัตว์, รักเด็ก, และสงสารผู้ตกยาก นักโทษผู้พ้นจากราชทัณฑ์ในเรือนจำแล้ว มักมาลาพระยาวิชิตวงศาธิบดี
ก็ให้อิโหว่ในทางธรรม ผู้พ้นโทษคนใดคนหนึ่งไม่มีเสื้อผ้าและเงินทองเดินทางกลับบ้านพระยาวิชิตวงศาธิบดี ก็แจกให้
ความมีใจกว้างขวางและครองครัวอารามของพระยาวิชิตวงศาธิบดี มีพยานอีกอย่างหนึ่ง คือเมื่อเข้ามาเยี่ยมบ้านใน
กรุงเทพฯ คราวไรเป็นต้องหาโอกาสพบปะผู้ที่คุ้นเคย ตั้งแต่ญาติตลอดจนมิตร และเป็นต้องมีของติดมาฝากแทบทุกคราว
ญาติชั้นเด็กๆ ที่จะไม่รู้จักพระยาวิชิตวงศาธิบดี น้อยนัก เพราะได้รับของแจกแทบทุกคราวที่เข้ามากรุงเทพฯ และเป็นผู้ที่
มีหน้าตาเบิกบานเสมอทำให้เด็กรักและสนิทง่าย

พระยาวิชิตวงศาธิบดี เห็นว่าวัดพระบรมธาตุแห่งนครศรีธรรมราชเป็นเจดีย์สถานสำคัญที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศ
สยาม ได้เคยมีผู้คิดทำหอฟ้าโบระกาแต่ทำไม่สำเร็จ ภายหลังด้วยพระอุปการแห่งกรมเจ้าฟ้ายาเธอ เจ้าฟ้าหลวง
กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เมื่อยังทรงดำรงตำแหน่งอุปราชมณฑลปักษ์ใต้ พระยาวิชิตวงศาธิบดี ได้จัดสถาปนาและยกหอฟ้า
ขึ้นจนเป็นผลสำเร็จ ครั้นท้าวของพระยาวิชิตวงศาธิบดี แก่กล้าจนถึงได้แปลส่งว่าจว่า “คราวนี้ถึงตายก็ไม่ว่า การปฏิสังขรณ์
พระบรมธาตุสำคัญได้สำเร็จลุล่วงสมปรารถนาแล้ว” โดยที่พระยาวิชิตวงศาธิบดี ไปที่ไหนก็ได้สั่งสอนธรรมให้แก่ราษฎรที่นั่น
และมีการทำบุญฟังเทศน์เป็นอาจิน จึงได้นิยามจากเพื่อนข้าราชการด้วยกันว่า “สมภาร” และจากราชฎาหมึกมากว่า
“เจ้าเมืองใจบุญ”

ที่กระทำการอย่างหนึ่งซึ่งจะพึงตกหล่นเสียไม่ได้ในประวัติพระยาวิชิตวงศาธิบดี คือ ท่านผู้นี้ได้เขียนจดหมายรายวัน
ส่วนตัวด้วยลายมือตนเองเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๑ ถึงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

อามาศเอก พระยาวิชิตวงศาธิบดี (สินธุ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
เกิดวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๑๔
ถึงแก่กรรมวันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

५५

